

LES "REFLEXIONES CRITICAS"

de

JOSEP SALVANY

Josep Salvany i Oller.
(1780 - 1849)
Dibuix de Joan Vila Cinca.

El primer llibre d'història de Sabadell

Si ens atenem a l'ordre cronològic dels esdeveniments, el segon dels historiadors que ha tingut la nostra població és En Josep Salvany i Oller, autor de l'important opuscle *"Reflexiones críticas sobre la antigüedad de la parroquia de Sabadell"*, editat l'any 1844, una obra a la qual cal atribuir el mèrit -no de vàlua intrínseca, sinó addicional- d'haver estat la primera obra impresa, d'història local, d'autor sabadellenc. S'avançà, en efecte, quant a passar del manuscrit a lletres de motlle, a les famoses *"Memorias de Sabadell antiguo y su término"* d'Antoni Bosch i Cardellach, obra aquesta que, havent estat escrita evidentment abans que la d'En Salvany

-*"desde el año 1789"*, ens diu el seu autor-, no fou donada a la premsa, com sabem, fins al 1882.

Salvany ocupa, doncs, el segon lloc en la llista, no pas massa extensa, dels historiadors sabadellencs. I, si sobre el primer, l'insigne doctor Bosch i Cardellach, s'ha parlat i escrit a bastament, sembla just i raonable, per no dir obligat, referir-se alguna vegada al qui li va immediatament al darrera en el discórrer del temps. I potser el moment és oportú, si tenim en compte que aquest mes d'octubre s'han complert justament dos-cents anys de la data de la seva naixença: En Josep Salvany i Oller nasqué, en efecte, el 18 d'octubre de 1780. Nasqué a Sabadell, i, més concretament, a l'avui desapareguda Casa Salvany, del també desaparegut carrer Alt del Pedregar.

Les *"Reflexiones críticas"* en qüestió foren editades, no pas per iniciativa pròpia d'En Salvany, sinó gràcies al lloable interès cultural i el fervor patriòtic de l'aleshores Secretari de l'Ajuntament de la vila, En Joan Puigneró, el qual aconseguí de l'autor que li fos lliurat l'original manuscrit que es guardava en un calaix del seu escriptori i, de la corporació municipal, el patrocini de l'edició, com ho explica el protagonista d'aquest fet en el pròleg que figura a l'esmentada obra.

No existint encara, per aquelles dates, impremta a Sabadell -la primera que s'hi instal·là, la de Pere Nolasca Vives, ho féu al voltant de l'any 1850-, el llibre fou estampat a Barcelona, als tallers gràfics d'Antoni Berdeguer, del carrer de Lladó, número 6, com consta en l'edició. Llàstima que fos així, diríem, car hauria estat molt més satisfactori que el primer llibre d'història sabadellenc, escrit per un sabadellenc, hagués eixit d'un obrador local. Les *"Memorias..."* de Bosch i Cardellach, si varen trigar

més a tenir difusió impresa, reuneixen en canvi aquesta circumstància que manca a les *"Reflexiones..."* d'En Salvany, car foren estampades a la impremta sabadellenca de Joan Baqués i fills, del carrer aleshores ja anomenat de Calderón.

Deixant de banda altres particularitats que es podrien consignar arran de l'obra i de les seves relacions amb la dinàmica del Sabadell de l'època, i donant per sabut el "currículum vitae" del seu autor (1), voldria referir-me ara al contingut del treball historiogràfic en qüestió.

Què ens diuen les "Reflexiones críticas"

Es tracta d'una obra concebuda d'una manera ben pesonal, fruit d'un intens treball d'investigació i desenrotllada amb un estil i en un to realment plausibles que la fan, al marge del seu valor intrínsec, d'agradable lectura àdhuc en els nostres dies, transcorregudes dues bones centúries des de la data que aparegué com a interessantíssima novetat per als sabadellencs.

El seu títol complet és aquest: *"Reflexiones críticas sobre la antigüedad de la Parroquia de Sabadell, probando que existía ya en tiempo de los moros, y quizá de los godos, aunque con nombre"*

1.- Vegi's la biografia succinta que ens en dóna Pere Puig i Sardà a *"La Ilustración Sabadellenca"*, n.º 9, maig 1885 i les interessants dades que aporta mossèn Josep Cardona en el capítol *"L'antiga Casa Salvany de Sabadell i el doctor Sarà i Salvany"* que forma part del llibre miscel·lània *"El Doctor Sardà i Salvany. Memòries i records"*, volum VIII de la Biblioteca Sabadellenca, editat l'any 1927, on per cert ens parla d'una biografia de Josep Salvany escrita per Joan Costa i Deu que no hem pogut trobar enlloc i que no sabem que mai hagi estat publicada. Remarquem, de passada, que l'article, brevíssim, *"Salvany i Oller, Josep"* de la Gran Enciclopèdia Catalana, és d'una vaguetat sorprenent i conté lamentables inexactituds.

diferente; motivo de la formación de la actual villa, y etimología de su nombre, probando ser Sabadell y no Sevadell, como escriben algunos modernos; fortificación y progresos de dicha villa, hasta el siglo XIV". Un títol llarg i bastant explícit, prolix diríem, tal com solien ésser-ho els de l'època; però que té la virtut d'enllaminir-nos, estimulants a la lectura del text sencer.

No es tracta d'una obra voluminosa, certament, sinó més aviat breu si volguéssim avaluar-la en relació amb l'extensió del títol i la multiplicitat de temes que hi són enunciats. Però tant com és de breu -38 pàgines- és de substancial i rica, ben estructurada, ben treballada, exempta d'expansions sentimentals i de floritures retòriques que trobem en d'altres obres similars de la mateixa època. Es l'obra seriosa d'un investigador que posseeix una sòlida formació humanística i que sap valorar i interpretar les dades que obté i relacionar-les per tal d'arribar a determinades conclusions.

Partint de la notícia -poc satisfactòria- de Sabadell que l'historiador pare Jaume Caresmar dona en la seva "*Carta al Intendente Sr. Linde sobre la població de Catalunya*", de 1821, Josep Salvany es proposa demostrar "amb documents autèntics", diu, la major antiguitat de la nostra vila i "algunes circumstàncies que manifesten el motiu del seu nom". El que fa, en realitat, és esclarir una bona part del passat històric de Sabadell mitjançant una recerca en la documentació que li forneix l'arxiu del nostre municipi, del qual havia estat custodiït uns quants anys, en qualitat de Secretari de l'Ajuntament, com abans ho havia estat el doctor Bosch i Cardellach.

Les primeres pàgines són consagrades a demostrar que molt abans del segle XIII, en contraposició a l'afirmació de Caresmar, ja existia la nostra població, si bé no amb el nom de Sabadell, sinó amb un altre nom, que ell, segons dedueix de l'estudi i confrontació d'una sèrie de documents, afirma que és Valrà. La població d'aquest nom, afegeix, ja existia l'any 986 i tenia una església dedicada a Sant Fèlix, a més d'una altra que ho era a Sant Silvestre. Però fou destruïda pels sarraïns l'any 993.

Parla, seguidament, de Rahona, del castell d'aquest nom, de l'església de Sant Salvador i de la seva consagració l'any 1076, del naixement de la vila a l'entorn del mercadal que hi havia a prop de l'esmentada església, de l'apari-

ció del nom de Sabadell, que diu que surt per primera vegada en un document de l'any 1233. Quant a l'etimologia del nom de la població, segons ell és la d'un derivat de *sabat* o *sabbatum*, és a dir, dissabte, que era el dia de la setmana que la vila celebrava mercat, i per això ha d'escriure's Sabadell i no Sevadell.

En les pàgines següents es refereix a fets diversos que tenen relació amb la vila, com és ara l'assassinat de l'abat Biure, de Sant Cugat del Vallès (any 1350), accions bèl·liques, entre elles i en lloc destacat el pas de Bertran Duguesclin per les immediacions de Sabadell, el Privilegi de les fires i finalment la venda de la vila a la reina Elionor, l'any 1366.

Seguidament ens conta, transcrivint "in extenso" la documentació que fa al cas, les motivacions i incidències de la construcció de les muralles de la vila (any 1374), fet aquest que l'autor considera molt important i significatiu, i passa després a referir-se breument a l'activitat artesana, concretament a la indústria tèxtil llanera, dels sabadellencs i amb més extensió al Privilegi del Vi amb què, l'any 1335, havia estat afavorida la població, de la qual pondera la gran riquesa de vinyes que tenia en aquell temps.

Les pàgines finals de l'obra són dedicades a la Pabordia de Sant Salvador, el conflicte del trasllat (1391) de la seu parroquial de l'església forana de Sant Fèlix d'Arrahona, delà el riu, a la de Sant Salvador d'arran del mercadal, i a la construcció, a principi del segle XV, de la nova església, amb la consagració primer del seu altar (1420) i després de la seva fàbrica ja acabada (1448). En un Apèndix ens dona la transcripció de l'acta de consagració de la primitiva església de Sant Salvador d'Arrahona (que ell anomena sempre Rahona) i el Decret del bisbe Clement Zaperla (1420) aprovant la demolició d'aquesta antiga construcció i edificació de la nova.

Reconeixement de la seva vàlua

L'aportació de Josep Salvany a l'estudi del pretèrit de Sabadell amb les seves "*Reflexiones críticas*" ha estat valorada molt positivament, al costat de la que representen les "*Memorias...*" de Bosch i Cardellach, per tots els sabadellencs que de 1844 ençà s'han interessat per la història de la població. Erudits i escriptors del seu temps i d'èpoques més pròximes a nosaltres l'han estimada amb el

màxim respecte, amb admiració i gairebé diríem com a autoritat, sense que això vulgui dir que algun investigador no hagi pogut esmenar determinats punts del seu contingut.

En el segle passat, i en dates molt pròximes a la de l'edició de l'obra d'En Salvany, s'hi refereixen amb reconeixement i l'utilitzen Josep Sardà i Agustí Rius en la seva "*Guia històrica, estadística y geogràfica de Sabadell*", que publiquen l'any 1867. També l'utilitza extensament En Manuel Ribot i Serra en el seu treball "*Origen y progresos de Sabadell*" que li meresqué un premi en el Primer Certamen Literari celebrat a la nostra ciutat l'any 1882 i en altres treballs posteriors. Els autors de la "*Consuetud parroquial de la església de Sant Feliu Africà, màrtir, de Sabadell*", editada l'any 1898 -el doctor Feliu Sardà i Salvany i mossèn Pere Turull i Moragas- el prenen com a base de bona part de l'esbós històric de l'esmentada parròquia que fa d'introducció a la dita obra.

Pel que fa al segle actual, podem afirmar que Joan Montllor estudia en profunditat i amb el màxim rigor crític l'obra del qui anomena "l'il·lustre i fervorós sabadellenc" i en reconeix el mèrit, tot i que hi descobreix un error molt important, la identificació de Valrà amb la progenitora de la vila de Sabadell, i es lamenta que tots els qui han escrit arran d'aquest tema hagin pres com a autoritat indiscutible les afirmacions de Salvany. Des de l'any 1921 fins a la seva mort (1970). En Montllor no es cansa de dir i repetir arguments basats en un examen rigorós de la documentació pertinent, que "Sabadell no és hereua de Valrà".

Miquel Carreras està d'acord amb En Montllor pel que fa a aquest punt i així ho recull en els seus "*Elements d'història de Sabadell*" de 1932. Això no el priva de reconèixer els alts mèrits de Josep Salvany, de qui, en "*Línies d'història ciutadana*", en fa el següent elogi: "*Josep Salvany, que és la millor fusta i l'instint més fi d'historiador que hi hagi hagut mai entre nosaltres, perquè tenia les dues qualitats prínceps per a fer la història: el do d'interpretar i el gust per les fonts originals que són íntegra part del passat*".

Podríem aduir encara altres qualificats testimonis recents d'aquesta positiva valoració dels erudits sabadellencs del nostre segon historiador. Però em sembla que els que hem recollit són prou eloqüents. ●

Es una gentilesa de **JOSEP Mª DALMAU i PRATS**

Filatèlia i Numismàtica
Art. Antiguitats.

Ctra. Barcelona, 339-341
Tel. 710 25 14
SABADELL